

สถานที่ตั้งทัพใหญ่ของพม่า ในสงครามกลาง

Location of Burma's Great Army in the Thalang War

โดย: เอกพล มโนสุนทร และ กฤตพร ชาทริสกุล*

บทคัดย่อ Abstract

Captain James Scott รายงาน John Macpherson Governor General President ที่ Fort William เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 1786 ว่า “ข้าพเจ้าแล่นเรือไปสังเกตการณ์ เห็นกองเรือและทหารพม่า 16,000 นายรวมพลที่แม่น้ำกรากักตื้นน้ำที่ 9 องศา 40 ลิปดาเหนือ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 1786 ต่อมาวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ท้าพลวงหน้าของพม่าเข้ายึดและเผาปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย และวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ท้าพลหน้าของกองเรือพม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือ” (Scott, 1786) ต่อมาวันที่ 3 เมษายน 1786 Captain Light รายงาน John Macpherson ว่า “Captain Scott Captain John Bemele แจ้งข้าพเจ้าว่า ท้าพลหน้าพม่ามีเรือขนาดใหญ่ 80 ลำ ทหาร 3,000 นาย” (Light, 1786) Captain Scott ประจักษ์พยานผู้เห็นเหตุการณ์เปิดเผยความจริง เรื่อง สงครามเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ดังนี้ 1) ทหารพม่า 16,000 นายตีเมืองกลาง ไม่ใช่ 3,000 นาย (จากพงศาวดารไทยรบพม่า) 2) ทหารพม่าตีอ่าวท่าเรือ ไม่ใช่ บ้านตะเคียน(จากการสัมมนาประวัติศาสตร์กลางพ.ศ.2539) และ 3) วันที่ 4 กุมภาพันธ์ ท้าพลพม่ายึดปาก พระท่านุ่นท่าฉัตรไชย และพักทัพถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชยต้องเต็มไปด้วยทหารพม่าถ้าพระยาธรรมไตรโลก กุมตัวท้าวเทพกระษัตรีไว้ที่ปากพระท่านุ่น ท่าฉัตรไชย พระยาธรรมไตรโลกและท้าวเทพกระษัตรีต้องถูกทหารพม่าฆ่าตาย ดังนั้น “ปากพระ” ในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี ไม่ใช่ “ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย”

*นักวิชาการอิสระ

Captain James Scott reported to John Macpherson Governor General President at Fort William on March 31, 1786: "...That the Burmans about the 20 January last assembled a fleet of prow and an army 16,000 men at the river Gra in latt 9.40 N and there established a place of arms. On the 4 February an advanced party took and burnt Popra. On the 8' th the van of their fleet appeared off Terruah bay when I sailed for this place," (Light, 1786). On April 3, 1786, Captain Light reported to John Macpherson, "Captain Scott, Captain John Bemele informed me that the attack was carried out by '3000 of the Barmar army in 80 large Prows," (Light, 1786). Captain Scott, the eyewitness, revealed the truth about the Burmese Invasion of

Thalang under Thao Thep Kasattri and Thao Si Sunthon era as follows: 1) 16,000 Burmese soldiers invaded Thalang, not 3,000 (from "Our Wars with the Burmese."), 2) Burmese soldiers invaded the Tha Rua Bay, not Ban Takhian (from Report of the 2nd Thalang History Seminar 2539 B.E.) and 3) on February 4, the Burmese army seized Pak Phra Than Nun Tha Chatchai, pausing the battle until February 8, and the place must be full of Burmese soldiers. If Phraya Tham Trai Lok had caught Thao Thep Kasattri on this battlefield, they could had been killed by the Burmese. Therefore, the "Pak Phra" in the Thao Thep Kasattri Chronicles is not "Pak Phra Tha Nun Tha Chatchai".

บทความเรื่อง “สถานที่ตั้งทัพใหญ่ของพม่าในสงครามกลาง” ในวารสารรัฐสมิแลฉบับนี้ เป็นบทความต่อเนื่องจากเรื่อง “การค้นพบ เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่า สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร” ในวารสารรัฐสมิแลปีที่ 41 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2563 สำหรับสาระสำคัญในบทความ ฉบับที่ 3/2563 คือ การพิสูจน์ว่า ปากพระในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีคือ ปากพระแหลมหินเกาะมะพร้าว ไม่ใช่ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย (เอกพล มโนสุนทร, 2563, น 59-76)

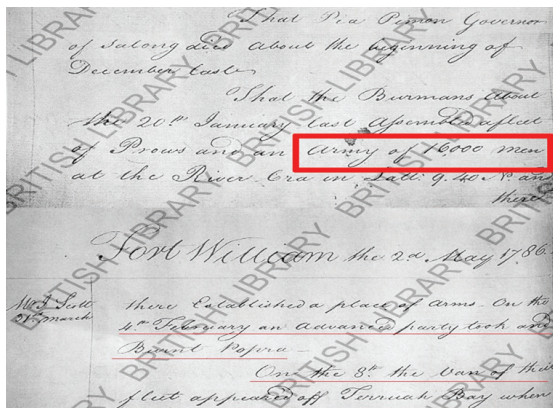
สำหรับสาระสำคัญในบทความฉบับนี้คือ รายงานของ Captain James Scott, Captain John Bemele และ Captain Francis Light รายงานถึง John Macpherson Governor General President ที่ Fort William เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสงครามกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร สำหรับ Captain James Scott, Captain John Bemele คือ ผู้เห็นเหตุการณ์การโจมตีเกาะกลางของกองทัพเรือ

พม่า Captain James Scott รายงานปฏิบัติการของกองทัพเรือพม่าระหว่างวันที่ 20 มกราคมถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1786 ปฏิบัติการของกองทัพเรือพม่าเปิดเผยความจริงของสงครามเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ดังนี้

1. กองเรือและทหารพม่าทั้งหมด 16,000 นาย ตั้งทัพใหญ่ที่ แม่น้ำกรากา(River Cra) พิกัดเส้นรุ้งที่ 9 องศา 40 ลิปดาเหนือ และกองทัพเรือพม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือ ตำแหน่งแม่น้ำกรากาปัจจุบันอยู่ที่ เกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

2. ปากพระในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี ไม่ใช่ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย

3. รายงานของ Captain James Scott และ รายงานของ Captain Francis Light เปิดเผยความจริงว่า เหตุการณ์และสถานที่ในสงครามกลางจากหนังสือ ประวัติท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร โดยขุนนรภัยพิจารณ์ ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์สงครามกลาง

ภาพ 1 ที่มา: British Library รายงานของ Captain Jame Scott .31 มีนาคม ค.ศ. 1786

1) กองเรือและทหารพม่าทั้งหมด 16,000 นาย ตั้งทัพใหญ่ที่ แม่น้ำกรา พิกัดเส้นรุ้งที่ 9 องศา 40 ลิปดาเหนือ และกองเรือทัพพม่าเข้าตี อ่าวท่าเรือ ตำแหน่งแม่น้ำกราบปัจจุบันอยู่ที่ เกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

1.1 Captain James Scott ประจักษ์พยาน ผู้เห็นเหตุการณ์ทัพพม่าเข้าตีเกาะกลาง

หลักฐานปฐมภูมิสำคัญค้นพบใหม่ของสงคราม เมืองกลาง คือ รายงานของ Captain James Scott ซึ่งแล่นเรือหนีพม่าจากเกาะกลางไปเมือง Tranquebar อินเดีย และเขียนรายงาน ฉบับวันที่ 31 มีนาคม 1786 รายงานถึง John Macpherson Esq. Governor General President ที่ Fort William รายงานถูก นำเข้าที่ประชุมใหญ่ของ Straits Settlements Consultations ในวันที่ 2 พฤษภาคม 1786 Captain James Scott รายงานว่า

“That Pia Pimon governor of Salang died about the begining of December last. That the Burmans about the 20 January last assembled a fleet of prow and an army 16,000 men at the river Gra in latt 9.40 N and there established a place of arms. On the 4 February an advanced

party took and burnt Popra. On the 8th the van of their fleet appeared off Terruah bay when I sailed for this place.”

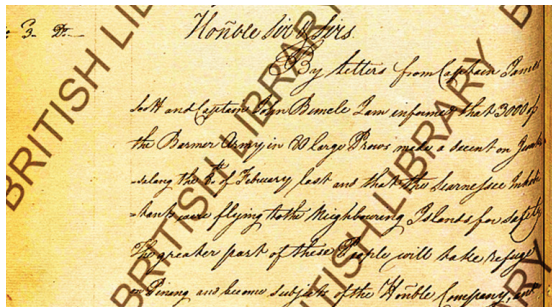
คำแปล “พระยาพิมลเจ้าเมืองกลางเสียชีวิตเมื่อต้นเดือนธันวาคมที่ผ่านมา วันที่ 20 มกราคม กองเรือพม่าและกองทหาร 16,000 นายชุมนุมทัพที่แม่น้ำกรา ละติจูด 9 องศา 40 ลิปดา เหนือ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ กองทัพล่องหน้าเข้ายึดและเผา Popra (ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย) วันที่ 8 ทัพหน้าของ กองเรือพม่าปรากฏขึ้นที่อ่าวท่าเรือ เมื่อข้าพเจ้าแล่นเรือไปที่นั่น”

1.2 Captain Francis Light รายงานจำนวนทหารและเรือในกองทัพหน้าของพม่า

รายงานของ Captain Francis Light ซึ่งแล่นเรือหนีพม่าจากเกาะกลางไปเมืองกัลกัตตา อินเดีย และเขียนรายงาน ฉบับวันที่ 3 เมษายน 1786 รายงานถึง John Macpherson Esq. Governor General ที่ Fort William รายงานถูกนำเข้าที่ประชุมใหญ่ของ Straits Settlements Consultations เมื่อวันที่ 6 เมษายน 1786 Captain Light รายงานว่า

“By letters from Captain James Scott and Captain John Bemele I am informed that 3000 of the Barmar army in 80 large prows made a decent on Junk Salang the 8th of February last and that the Siamese inhabitants were flying to the neighbouring islands for safety. The great part of these people will take refuge on Pinang and become subjects of the honble company.

คำแปล “จดหมายจาก Captain Scott และ Captain Bimele แจ้งข้าพว่า เรือขนาดใหญ่ของพม่า จำนวน 80 ลำและทหารจำนวน 3000 คนโจมตีเกาะกลางเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1786 และพลเมืองชาวสยามจะอพยพหนีไปอยู่ที่เกาะใกล้เคียงเพื่อ

ภาพ 2 ที่มา: British Library รายงานของ Captain Francis Light. 3 เมษายน ค.ศ. 1786

ความปลอดภัย ผู้คนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะลี้ภัยอยู่ที่ ปีนัง และกลายเป็นพลเมืองของบริษัท (อินเดียตะวันออกของอังกฤษ)”

1.3 การค้นหาตำแหน่งแม่น้ำกราก พิกัดเส้นรุ้ง 9 องศา 40 ลิปดาเหนือ สถานที่ตั้งกองทัพบกพม่า จากรายงานของ Captain Scott โดยอาศัยมาตราส่วน เส้นรุ้งจากแผนที่ของ Captain Forrest เพื่อค้นหา ระยะเวลากการเดินทางของกองทัพบกพม่ามาถึง เกาะกลาง

แผนที่เกาะกลางค.ศ.1784 จากหนังสือ A Voyage From Calcutta to the Mergui Archipelago, Lying on the East Side of the Bay of Bengal;... Captain Forrest ระบุว่า เกาะกลางตั้งอยู่ที่พิกัดเส้นรุ้งที่ 7 องศา 50 ลิปดาเหนือถึง 8 องศา 27 ลิปดาเหนือ และจุดเหนือสุด

The Island Jan Sylan (called Junk Ceylon in our maps) is situated on the east side of the Bay of Bengal, and is divided from the continent by a narrow isthmus of land about a mile in length, and half a mile in breadth, which isthmus is covered only at high water (the tide rising on the springs about 10 feet), and shuts up on the north part, an excellent harbour, called Popra*.

The island extends from the latitude of 7° 50' to 8° 27' N lat. and is about 40 miles long and 15 broad, lying in a direction ESE and NNW, having good anchorage all round it generally on a muddy bottom.

ภาพ 3 ที่มา: หนังสือ A Voyage From Calcutta to the Mergui Archipelago,...ของ Thomas Forrest

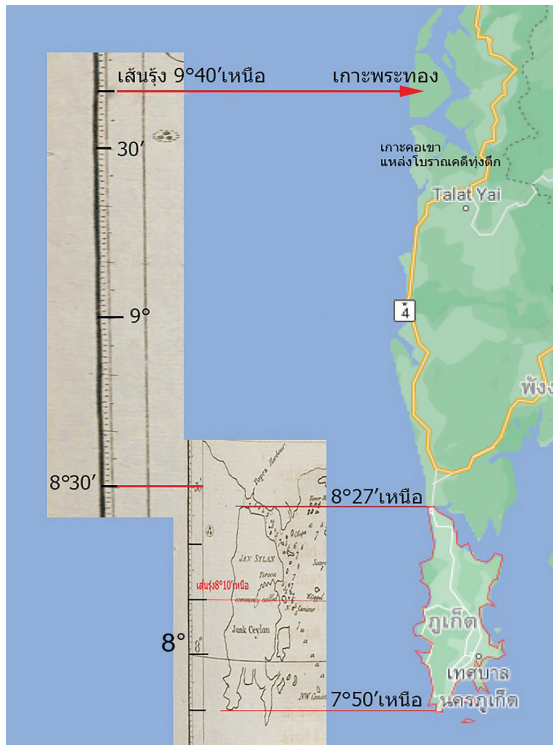
ของเกาะกลางอยู่ที่ เส้นรุ้ง 8 องศา 27 ลิปดาเหนือ (Forrest, 1792, p 29)(ภาพ 3 ซ้าย)

Captain Scott วัดเส้นรุ้งของแม่น้ำกราก ตามมาตรฐานของอังกฤษในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกับ Captain Forrest เมื่อนำ มาตราส่วนเส้นรุ้งจากแผนที่เกาะกลางของ Captain Forrest (ภาพ 3 ขวา) มาพล็อตในแผนที่ที่เกิดขึ้น ยุคปัจจุบันเพื่อหาตำแหน่งแม่น้ำกราก โดยยึดจุดเหนือสุดในแผนที่เกาะกลางของ Captain Forrest คือ พิกัดเส้นรุ้ง 8 องศา 27 ลิปดาเหนือเป็นจุดตั้งต้น ทำให้ทราบว่า ตำแหน่งแม่น้ำกรากที่เส้นรุ้ง 9 องศา 40 ลิปดาเหนือ สถานที่ตั้งทัพพม่าจำนวน 16,000 นาย อยู่ที่เกาะพระทอง (ภาพ 4) เมื่อ ใช้ Google Map วัดระยะทางจากเกาะพระทองถึงปากพระ ได้ระยะทางประมาณ 120 กิโลเมตร

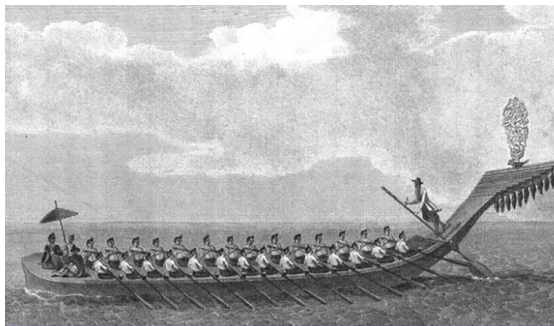
1.4 การค้นหาเวลาเดินทางของพม่าจากแม่น้ำกราก ถึงอ่าวท่าเรือ เกาะกลางใช้เวลาที่วัน

1.4.1 การค้นหาความเร็วสูงสุดของเรือรบพม่า 35 ฝีพาย โดยอ้างอิงจากความเร็วของเรือยาวแข่งขัน 35 ฝีพายของวัดศรีพันต้น จังหวัดน่าน จากการเรียนถามสกลารหรือคุณ อนุรักษ์ สมศักดิ์ นายช่างใหญ่ของวัดฯ เรื่องความเร็วของเรือยาว ท่านและฝีพายยืนยันว่า เรือยาว 35 ฝีพาย ระยะทาง 600 เมตรใช้เวลาไม่ถึงสองนาที คือ เรือทำความเร็วได้มากกว่า 18 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

ภาพ 4 มาตราส่วนเส้นรุ้งในแผนที่ของ Forrest พล็อตในแผนที่ที่ภูเก็พบว่า แม่น้ำกรวดอยู่บริเวณเกาะพระทอง

ภาพ 5 เรือรบพม่า ค.ศ.1795 จากเอกสาร Straits Settlement

จากการเรียนถาม ท่านทศพร จันทร์เกิด อดีตรองนายกอบต ตะเคียนเลื่อน นครสวรรค์ ท่านให้ข้อมูลว่า การแข่งขันเรือยาว 30 ฝีพาย ที่สนามวัดตะเคียนเลื่อน เมื่อวันที่ 11 พย 2563 ในระยะทาง 450 เมตร ใช้เวลาประมาณ 1 นาที 35 วินาที และจากการจับความเร็วของเรือยาว 30 ฝีพาย สนามวัดตะเคียนเลื่อนในคลิป เมื่อ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ใช้เวลา 1 นาที 40 วินาที หรือ 16.2 กิโลเมตร ต่อ ชั่วโมง (<https://www.youtube.com/watch?v=22NKQmpJLj0>)

จากรายงานของกัปตันไลท์ในข้อ 1.2 เรือรบพม่า 1 ลำ มีทหารหรือฝีพาย ประมาณ 35 คน แต่เรือรบพม่าเป็นเรือกรรเชียง (Rowing boat) (ภาพ 5) ซึ่งพายยาวกว่า สามารถทำความเร็วได้เร็วกว่า เรือพายแบบไทย (paddle boat) ความเร็วสูงสุดของเรือรบพม่าควรจะเร็วกว่า 20 กิโลเมตร ต่อชั่วโมง

สำหรับความเร็วเดินทางตามปกติของเรือรบพม่า ควรจะอยู่ที่ประมาณ 30-50% ของความเร็วสูงสุด ดังนั้น ความเร็วเดินทางปกติของเรือรบพม่าคือ 6-10 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

1.4.2 การค้นหาความเร็วของเรือชนเสปียงและเรือลำเดียว (ซึ่งมีน้ำหนักมาก) ของพม่า

แผนที่เกาะกลางในพ.ศ. 2352 ของสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ ในหนังสือ Royal Siameses Maps; War and Trade in Nineteenth Century Thailand ระบุว่า ระยะเวลาเดินเรือจากเกาะยาวถึงปากพระใช้เวลา 1 วัน (Santane Phasuk, 2004, p 85)(ภาพ 6) จากการวัดระยะทางด้วย Google Map จากปากพระถึงเกาะยาวประมาณ 35 กิโลเมตร หรือความเร็วเรือประมาณ 3 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

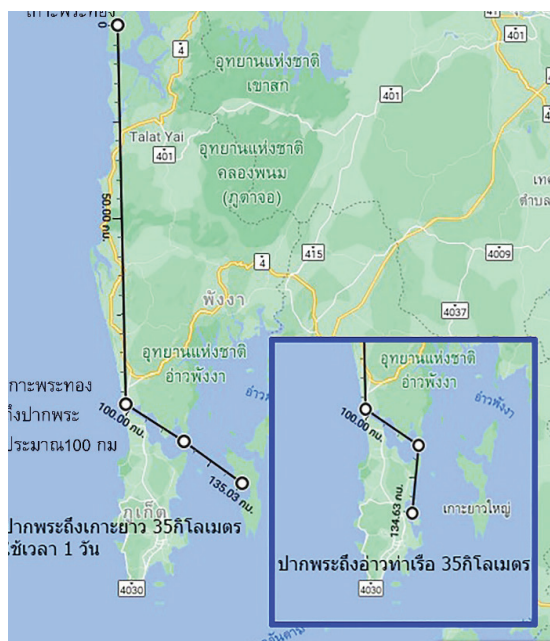
ดังนั้นความเร็วของเรือลำเดียวของพม่ามีความเร็วประมาณ 3-5 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เพราะมีฝีพาย (ทหาร) จำนวนมาก

สรุป Captain Scott รายงานว่า กองเรือและทหารพม่าทั้งหมด 16,000 นายตั้งทัพใหญ่ที่ แม่น้ำกรา และกองเรือพม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือ ตำแหน่งแม่น้ำกราปัจจุบันอยู่ที่ เกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

2.1 ต้นเหตุของการศึกษาคือ ปากพระ ใน
จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี อยู่ที่ไหน

[illegible]

ภาพ 6 “จากเกาะยาวถึงปากพระวันหนึ่ง”
แผนที่เกาะกลางพ.ศ.2352
ที่มา: จากหนังสือ Royal Siameses Maps

ภาพ 7 ที่มา: Google Map การวัดระยะทาง
จากแม่น้ำกรากถึงปากพระ และปากพระถึงอ่าวท่าเรือ

คำถามคือ

หน่วยงานราชการและ
หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข้างต้น
มีหลักฐานปฐมภูมิ
ยืนยันหรือไม่ว่า
เหตุการณ์และสถานที่ใน
สงครามกลางมาจากหนังสือ
ประวัติท้าวเทพสตรี ท้าวศรี
สุนทร โดย ขุนนรภัยพิจารณ์
เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงใน
ประวัติศาสตร์สงครามกลาง

ปากพระอยู่ทางทิศใต้ของบ้านของท่าน และท่าน
จึงหลบหนีพม่ากลับขึ้นมามันทางบก

2.2 ปัญหาและข้อสงสัยที่พบจากการศึกษาคือ
ตำแหน่ง“ปากพระ”ในหนังสือรายงานผลการสัมมนา
ประวัติศาสตร์กลางครั้งที่ 2 พ.ศ.2539 ขัดแย้งกับ
ตำแหน่ง“ปากพระ”ในจดหมายเหตุของท้าวเทพ
สตรี

หนังสือรายงานผลการสัมมนาประวัติศาสตร์

กลางครั้งที่ 2 พ.ศ.2539 เรื่อง หลักฐานและสถานที่
ประวัติศาสตร์กลางสมัยท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรี
สุนทร กล่าวว่า “ในทางตอนเหนือสุดของเกาะที่มี
สะพานเชื่อมอยู่ที่ช่องแคบปากพระคือสะพาน
สารสิน...ที่ค่ายปากพระเป็นค่ายของเจ้าพระยา
อินทวงษา เสนาบดีกระทรวงกลาโหมในสมเด็จพระ
เจ้าตากสินมหาราช สถานที่ที่ท่านผู้หญิงจันท
เกาะกุมตัวไปไว้อยู่ที่ช่องแคบปากพระ ท้าวเทพ
กระษัตรีได้ข้ามช่องแคบปากพระผ่าน ลงมา ตรง ๆ
จนถึงบ้านสาคร” (อ้างถึงใน ชีววัฒน์ นิเจนตร, 2543,
น 71) ผลการสัมมนาบอกว่า ท้าวเทพกระษัตรี
ถูกกุมตัวไว้ที่ค่ายเจ้าพระยาอินทวงษาซึ่งตั้งอยู่ที่
ช่องแคบปากพระฝั่งพม่า และท่านหนีพม่าข้ามทะเล
ช่องแคบปากพระลงมา ฝั่งภูเก็ต

ข้อสงสัยที่พบ หลังจากการศึกษารายงานผล
การสัมมนาประวัติศาสตร์กลางคือ

2.2.1 ผลการสัมมนา ไม่มีหลักฐานอ้างอิงว่า
ทำไมทิศทางการหลบหนีของท้าวเทพกระษัตรีขัดแย้ง
กับทิศทางในจดหมายเหตุ

2.2.2 ผลการสัมมนาไม่มีหลักฐานอ้างอิงว่า
ทำไมท้าวเทพกระษัตรีต้องหลบหนีพม่าข้ามทะเล
ช่องแคบปากพระ เพราะท้าวเทพกระษัตรีกล่าวใน
จดหมายเหตุชัดเจนว่า ท่านถูกกุมตัวลงไว้ที่ปากพระ
และท่านหลบหนีพม่าโดยการ กลับแล่นขึ้น มา ณ
บ้าน แสดงว่า เหตุการณ์เกิดบนเกาะกลางไม่ใช่ฝั่ง

2.3 ผลลัพธ์จากการศึกษารายงานของ Captain
James Scott เกี่ยวกับปฏิบัติการของกองทัพพม่า
เปิดเผยความจริงว่า ปากพระในจดหมายเหตุท้าวเทพ
กระษัตรี ไม่ใช่ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย ดังนี้

2.3.1 Captain Scott รายงานว่า “On the 8th
the van of their fleet appeared off Terruah bay”
คำว่า the van of their fleet หรือ ทัพหน้าของกองเรือ
แสดงว่า นอกจากทัพหน้า 3,000 นาย ต้องมีกองเรือ

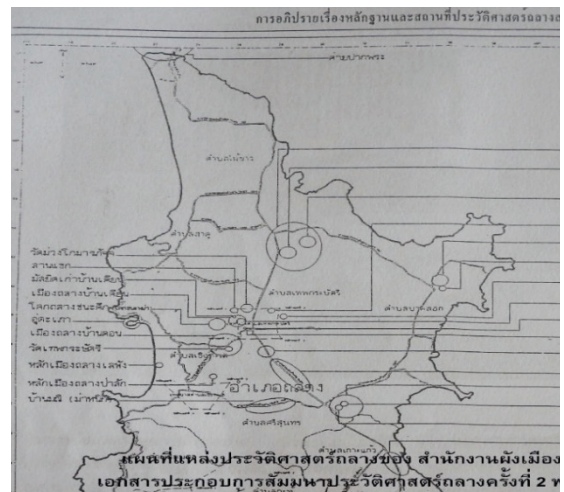

ซึ่งเป็นทัพใหญ่สนับสนุน หมายความว่า หลังจากทัพหน้า 3,000 คนเข้าตีอ่าวท่าเรือ ทัพใหญ่มามากกว่า 10,000 นายเข้าตีอ่าวท่าเรือเกาะกลางตามหลังทัพหน้า

2.3.2 Captain Scott รายงานว่า วันที่ 20 มกราคม 1786 กองเรือและทหารพม่า 16,000 นายรวมพลที่แม่น้ำกรากา วันที่ 4 กุมภาพันธ์ ทัพหลวงหน้าของพม่าเข้ายึดและเผาปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย ต่อมาวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ทัพหน้าของกองเรือพม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือ แสดงว่า วันที่ 4 กุมภาพันธ์ ทัพพม่ายึดปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชยและพักทัพถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์เพื่อรอทัพใหญ่ ซึ่งทัพใหญ่ใช้เวลาเดินทางจากแม่น้ำกรากาถึงปากพระเพียง 3 วัน ดังนั้นระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชยเต็มไปด้วยทหารพม่ากว่า 10,000 นาย

ถ้าหากท้าวเทพกระษัตรีถูกพระยาธรรมไตรโลกกุมตัวลงไปไว้ ณ ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย ตามผลการสัมมนาประวัติศาสตร์กลางครั้งที่ 2 พ.ศ.2539 (อ้างถึงใน ชีววัฒน์ นิเจนตร, 2543, น.71) ท้าวเทพกระษัตรีและพระยาธรรมไตรโลกต้องถูกทหารพม่าฆ่าตาย

2.3.3 สำหรับหลักฐานปฐมภูมิที่ยืนยันว่า ค่ายเจ้าพระยาอินทวงศา ไม่มีจริงในประวัติศาสตร์กลาง และปากพระในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรีคือ ปากพระแหลมหินเกาะมะพร้าว รายละเอียดอยู่ในบทความเรื่อง “การค้นพบ เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่า สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร” วารสารภูมิศาสตร์ ปีที่ 41 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2563 หน้า 59-76 ซึ่งพิสูจน์โดยใช้หลักฐานปฐมภูมิหลายฉบับ เช่น จดหมายเหตุเมืองกลาง 6 ฉบับ และจดหมายเหตุของ Captain Forrest ที่เล่าเรื่องราวระหว่างเกาะกลางและเกาะป็นังนาน 8 ปี (เอกพล มโนสุนทร, 2563) ฯลฯ

ภาพ 8 ที่มา: แผนที่แหล่งประวัติศาสตร์กลางของสำนักงานผังเมืองจังหวัดภูเก็ต หน้า 97

สรุป ทหารพม่าจำนวนกว่า 10,000 นายพักทัพที่ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชยหลายวัน เปิดเผยความจริงว่า ปากพระในจดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี ไม่ใช่ปากพระท่านุ่นท่าฉัตรไชย

3) รายงานของ Captain James Scott และรายงานของ Captain Francis Light เปิดเผยความจริงว่า เหตุการณ์และสถานที่ในสงครามกลางจากหนังสือ ประวัติท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร โดย ชุนนรภัยพิจารณ์ ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์กลาง

3.1 ต้นเหตุของการศึกษาคือ เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์กลางครั้งที่ 2 พ.ศ.2539 เรื่อง หนังสือประวัติท้าวเทพสตรีท้าวศรีสุนทร แต่งโดย ชุนนรภัยพิจารณ์ สมัยต้นรัชกาลที่ 6 กล่าวถึง เหตุการณ์และสถานที่ในสงครามกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรเช่น “นายทัพชื่อ ยี่หวุ่น ยกมาจากเมืองมะริด ถือพลราว 3,000 คน เลยมายตีเมืองกลาง” หรือ “ค่ายใหญ่ที่ตำบลตะเคียน” หรือ “ปืนใหญ่ชื่อแม่นางกลางเมือง 1 กระบอก” หรือ

“ตั้งค่ายใหญ่ที่บนนางดัก 3 ค่าย” หรือ “มีปืนชื่อ พระพิรุณสังหารประจำค่าย”หรือ “กองทัพนพมา...ยก พลข้ามช่องแคบปากพระเข้าจอดเรือที่ท่าตะเภา ยก ขึ้นตั้งค่ายใหญ่ที่ริมทะเล เวลานั้นเรียกว่า ปากช่องค่าย แล้วยกขึ้นมาตั้งค่ายรายปีกกามีค่ายที่เวลานี้เรียกว่า นาโคกพม่า 1 ค่าย ตั้งค่ายที่บ้านนากลาง 1 ค่าย” หรือ “คัดเลือกผู้หญิงมีอายุกลางคน...500เศษ... นุ่งหม้อย่างผู้ชาย...เอาทางมะพร้าวมาตกแต่งถ้อยต่าง อารูถป็นเพื่อลงตาข้าศึก” ฯลฯ (อ้างถึงในชีรวฒน์ นิจนตร, 2543, น 220-221)

ขุนนรภัยพิจารณ ผู้แต่งหนังสือประวัติท้าวเทพสตรีท้าวศรีสุนทร ระบุไว้ชัดเจนในคำปรารภว่า ท่านแต่งขึ้นจากคำบอกเล่าและหลักฐานหตุยภูมิอื่น ๆ ดังนี้ “ได้ตรวจทำประวัติขึ้นโดยอาศัยสมุดจดหมายเหตุของบิดาข้าพเจ้าบ้าง โดยคำบอกเล่าของ หนู ณ ถลาง ป้าของข้าพเจ้าบ้าง มาเทียบเคียงกัน เห็นว่าเป็นการควรเชื่อกว่าถ้อยคำเล่าสู่ของคนอื่น ๆ” และ“ถ้าท่านผู้รู้เรื่องราวมากกว่านี้หรือได้หลักฐานที่มีมูล ก็ขอได้โปรดทักท้วงตงเติมเพื่อให้ประวัติอันนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น” (อ้างถึงใน ชีรวฒน์ นิจนตร, 2543, น 213-214)

สำหรับเนื้อหาโดยพิสดารในหนังสือของขุนนรภัยพิจารณข้างต้น ไม่มีอยู่ในพงศาวดารเรื่อง ไทยรบพม่า ตอน รบพม่าทางแหลมมลายู ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (อ้างถึงใน ชีรวฒน์ นิจนตร, 2543, น 276) และไม่มีอยู่ใน พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เรื่อง รบพม่าทางแหลมมลายู รวบรวมโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) ข้าราชการโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (อ้างถึงใน ชีรวฒน์ นิจนตร, 2543, น 278) ยกเว้นเรื่อง ยี่หุนและทหาร 3,000 จากเมืองมะริด ตรงกับพงศาวดาร

ปัจจุบันหนังสือของขุนนรภัยพิจารณถูกใช้เป็นเอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ถลางครั้งที่ 2 พ.ศ.2539 (อ้างถึงในชีรวฒน์ นิจนตร, 2543, น 217-226) และข้อมูลในหนังสือถูกนำไปขยายผลในเว็บไซต์เกี่ยวกับจังหวัดภูเก็ตอย่างแพร่หลาย และบางเรื่องถูกจัดทำเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเช่น แผนที่แหล่งประวัติศาสตร์ถลางของสำนักงานผังเมืองจังหวัดภูเก็ต ในหนังสือรายงานผลการสัมมนาประวัติศาสตร์ถลางครั้งที่ 2 พ.ศ. 2539 หน้า 97 (อ้างถึงในชีรวฒน์ นิจนตร, 2543, น 97-106)(ภาพ 8) และ อนุสรณ์สถาน 9 วีรชน ซึ่งจังหวัดภูเก็ตร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตได้ร่วมกันจัดสร้าง (จาก <http://www.thepkrasattri.go.th/travel/detail/501/data.html>)

3.2 คำถามและปัญหาทางวิชาการที่เกิดขึ้น หลังจากการศึกษาหนังสือของขุนนรภัยพิจารณและศึกษาหนังสือรายงานผลการสัมมนาประวัติศาสตร์ถลางครั้งที่ 2 พ.ศ.2539 และศึกษาการเผยแพร่ข้อมูลจากหนังสือของขุนนรภัยพิจารณสู่สาธารณะโดยหน่วยงานราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ของเอกชน คือ

3.2.1 คำถามคือ หน่วยงานราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข้างต้น มีหลักฐานปฐมภูมิยืนยันหรือไม่ว่า เหตุการณ์และสถานที่ในสงครามถลางจากหนังสือ ประวัติท้าวเทพสตรีท้าวศรีสุนทร โดย ขุนนรภัยพิจารณ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์สงครามถลาง เพราะขุนนรภัยพิจารณ ผู้แต่งยืนยันชัดเจนว่า ท่านแต่งขึ้นจากคำบอกเล่าและหลักฐานหตุยภูมิอื่น ๆ

3.2.2 ปัญหาที่ต้องแก้ไขคือ ถ้าในอนาคตมีการค้นพบหลักฐานปฐมภูมิสงครามถลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร และหลักฐานปฐมภูมิที่ค้นพบใหม่เปิดเผยความจริงว่า ข้อมูลในหนังสือ

ของขุนนรภัยพิจารณ์นั้นไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ในประวัติศาสตร์ หน่วยงานราชการและหน่วยงานรัฐ และเอกชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะแก้ไขปัญหาคาความ ผิดพลาดที่เกิดขึ้นอย่างไร

3.3 จากการค้นหา พบหลักฐานปฐมภูมิคือ รายงานของ Captain Scott, Captain Bemele, ประจักษ์พยานผู้เห็นปฏิบัติการเข้าตีเกาะกลาง ของกองทัพเรือพม่าในสงครามกลางสมัยท้าวเทพ พระษัตรีท้าวศรีสุนทร และรายงานของ Captain Light ปี 1787 รายงานจำนวนประชากรบนเกาะกลาง ในปี 1787 ทำให้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงใน สงครามกลางปี 1786 เหตุการณ์และสถานที่จาก หลักฐานปฐมภูมิของ Captain Scott, Captain Light ขัดแย้งกับเหตุการณ์และสถานที่ในสงครามกลาง สมัยท้าวเทพพระษัตรีท้าวศรีสุนทร ในหนังสือของ ขุนนรภัยพิจารณ์ ดังนี้

3.3.1 รายงานของ Captain Scott, Captain Bemele ผู้เห็นเหตุการณ์ทัพพม่าเข้าตีอ่าวท่าเรือ รายงานว่า ทัพใหญ่พม่า 16,000 นายตั้งทัพที่แม่น้ำ กรา และทัพล่วงหน้าของพม่าเข้ายึดและเผาปากพระ ทำนุ่นท่าฉัตรไชย และทหารพม่ากว่า 10,000 นาย เข้าตีอ่าวท่าเรือ เพื่อเข้าปล้นเมืองท่าเรือ ผังตะวันออก ของเกาะภูเก็ต ไม่ใช่อยู่ตะกั่วและเมืองบ้านตะเคียน ผังตะวันตกของเกาะภูเก็ต (ภาพ 8)

3.3.2 รายงานของ Captain Light กล่าวว่า ทัพหน้าของกองเรือพม่าคือ เรือขนาดใหญ่ 80 ลำและ ทหาร 3,000 นายเข้าตีเกาะกลาง

3.3.3 รายงานของ Captain Light เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 1787 รายงานถึง Charles Earl Cornwallis Governor General and Commander in Chief รายงานจำนวนประชากรเมืองบ้านตะเคียน ในปี 1787 มี 400 คน เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการ เพิ่มของประชากรเมืองท่าเรือซึ่งขยายตัว 5 เท่าจาก

ปี 1785-1787 ทำให้ทราบว่า ในปี 1786 ประชากร เมืองบ้านตะเคียนมีไม่เกิน 200 คน ถ้าทหารพม่าผ่าน บ้านตะเคียน ชาวบ้านต้องหนีพม่าเข้าป่า รายงาน ของ Captain Light ฉบับนี้ เปิดเผยความจริงว่า เมือง บ้านตะเคียนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสงครามกลางสมัย ท้าวเทพพระษัตรีท้าวศรีสุนทร

รายงานของ Captain Light เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 1787 อยู่ในวารสารรัฐสมิแลปีที่ 41 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2563 เรื่อง “การค้นพบ เมืองกลาง ค่ายเมือง กลาง สนามรบพม่า สมัยท้าวเทพพระษัตรีท้าวศรี สุนทร” (เอกพล มโนสุนทร, น 59-76)

สรุป หลักฐานปฐมภูมิของ Captain Scott, Captain Bemele ผู้เห็นเหตุการณ์ทัพพม่าเข้าตีอ่าว ท่าเรือและหลักฐานปฐมภูมิของ Captain Light ในปี 1786, 1787 เป็นหลักฐานว่า เหตุการณ์และสถานที่ ในสงครามกลางสมัยท้าวเทพพระษัตรีท้าวศรีสุนทร จากหนังสือประวัติท้าวเทพพระษัตรีท้าวศรีสุนทร แต่งโดย ขุนนรภัยพิจารณ์ สมัยต้นรัชกาลที่ 6 ไม่ใช่เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์สงครามกลาง

ข้อเสนอแนะ

การค้นพบหลักฐานปฐมภูมิใหม่หลายชิ้น เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กลาง เป็นนิมิตหมายที่ดีของ จังหวัดภูเก็ต เพราะจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดเดียวใน ประเทศไทยที่พบหลักฐานปฐมภูมิของประวัติศาสตร์ ของเมืองภูเก็ตอย่างครบถ้วน หลักฐานปฐมภูมิ ทั้งหมดเปิดเผยความจริงของประวัติศาสตร์ของเมือง ภูเก็ตสมัยท้าวเทพพระษัตรีท้าวศรีสุนทร โดยไม่ต้อง ใช้หลักฐานทุติยภูมิอื่น ๆ เช่น พงศาวดาร เรื่องเล่า และตำนานต่าง ๆ ฯลฯ

การค้นพบหลักฐานปฐมภูมิของสงครามเมือง กลางสมัยท้าวเทพพระษัตรีท้าวศรีสุนทร ทำให้คน ไทยและคนภูเก็ตได้ทราบความจริงในประวัติศาสตร์

ไทยถึง วีรกรรมอันกล้าหาญของท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และกรมการเมืองกลาง และชาวกลาง ทั้งปวง ที่ร่วมมือร่วมใจต่อสู้เอาชนะทัพพม่าที่มีกำลัง มากกว่าหลายเท่า

จังหวัดภูเก็ตและกระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการชำระประวัติศาสตร์ เมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ให้ถูกต้องตามหลักฐานปฐมภูมิของ Captain Thomas Forrest, Captain James Scott, Captain Francis Light, จดหมายเหตุของท้าวเทพกระษัตรี และ จดหมายเหตุเมืองกลางอีกหลายฉบับ และจัดทำ เนื้อหาประวัติศาสตร์สงครามกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรฉบับใหม่ สำหรับใช้สอนวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถาบันการศึกษา และ จังหวัดภูเก็ตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีคำตอบ

ให้กับสังคม ว่าจะแก้ไขปัญหาความผิดพลาดของ ประวัติศาสตร์สงครามกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทรที่เกิดขึ้นอย่างไร

สำหรับการแก้ปัญหาเรื่อง อนุสรณ์สถานเมืองกลาง ซึ่งหลักฐานปฐมภูมิเปิดเผยความจริงว่า อนุสรณ์สถานเมืองกลาง ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ สงครามเมืองกลางสมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร วิธีแก้ปัญหา คือการเปลี่ยนชื่อเป็น อนุสรณ์ สนามรบพ.ศ.2352 เพราะสถานที่นี้คือ สนามรบที่ ทหารไทยรบกับทหารพม่าในพ.ศ. 2352 ตามหลักฐานจากจดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จังหวัดภูเก็ตควรจัดทำเป็นอนุสรณ์สถานเพื่อรำลึกถึง วีรกรรมความกล้าหาญและการสละชีพเพื่อรักษาบ้านเมืองของ บรรพชนเมืองกลางในสงครามพ.ศ. 2352 ●

ขอขอบคุณ

SOAS Library, University of London.

British Library, London.

Google Map

สภาราง(คุณอนุรักษ์ สมศักดิ์) วัดศรีพันต้น จังหวัดน่าน และผีพาย(ไม่ทราบชื่อ) ผู้ให้ข้อมูล

คุณทศพร จันทร์เกิด อดีตรองนายกอบต ตะเคียนเลื่อน นครสวรรค์ ผู้ให้ข้อมูล

เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

Forrest, T. (1792). A Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago, Lying on the East Side of the Bay of Bengal; describing a chain of islands, never before surveyed...also, an account of the islands Jan Sylan, Pulo Pinang and the port of Queda. London: J. Robson

Light, F. (1786). Francis Light's letters to John Macpherson Governor-General, 3 April 1786, Council Minutes, 6 April 1786, Straits Settlements Consultations, British Library, London.

Light, F. (1787). Francis Light's letters to Charles Earl Cornwallis Governor-General, 18 June 1787,

Council Minutes, 27 July 1787, Straits Settlements Consultations, British Library, London.

Santane Phasuk, Philip Stott (2004). Royal Siamese Maps; War and Trade in Nineteenth Century Thailand, Muang Thalang Map, p85, Sirivatana Inter print Pubic: Thailand.

Scott, J. (1786). James Scott's letters to John Macpherson Governor-General, 31 March 1786, Council Minutes, 2 May 1786, Straits Settlements Consultations, British Library, London.

ขจร สุขพานิช.(2512). แดงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี . ใน ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ (บ.ก.), เอกสารเมืองกลาง ปีที่ 3 เล่ม 1 แผ่นที่ 47 (น 115-116). กรุงเทพฯ: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

ชีรวัฒน์ นิจนตร.(บรรณธิการ). (2543).รายงานการสัมมนาประวัติกลางครั้งที่ 2 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2539 “หลักฐานและสถานที่ประวัติศาสตร์กลางสมัยท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร” หน้า 71,97.องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต: ภูเก็ต.

ชีรวัฒน์ นิจนตร.(บรรณธิการ). (2543).รายงานการสัมมนาประวัติกลางครั้งที่ 2 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2539 “หนังสือประวัติท้าวเทพสตรีท้าวศรีสุนทร โดย ขุนนรภัยพิจารณ” หน้า 217-226. องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต: ภูเก็ต.

ชีรวัฒน์ นิจนตร.(บรรณธิการ). (2543).รายงานการสัมมนาประวัติกลางครั้งที่ 2 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2539 “พงศาวดาร เรื่อง ไทยรบพม่า ตอน รบพม่าทางแหลมมลายู” ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ หน้า 276.องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต: ภูเก็ต.

ชีรวัฒน์ นิจนตร.(บรรณธิการ). (2543).รายงานการสัมมนาประวัติกลางครั้งที่ 2 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2539 “พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ เรื่อง รบพม่าทางแหลมมลายู ฉบับหอสมุดแห่งชาติ” รวบรวมโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์(ข้า บุนนาค) ชำระโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ หน้า 278.องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต: ภูเก็ต.

ชีรวัฒน์ นิจนตร.(บรรณธิการ). (2543).รายงานการสัมมนาประวัติกลางครั้งที่ 2 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2539 “ประชุมพงศาวดารภาคที่ 2 พงศาวดารเมืองกลาง ฉบับหอสมุดแห่งชาติ” หน้า 182. องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต: ภูเก็ต.

ชีรวัฒน์ นิจนตร.(บรรณธิการ). (2543).รายงานการสัมมนาประวัติกลางครั้งที่ 2 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2539 “พงศาวดารเมืองกลาง ฉบับตัวเขียน” ของ นายฤกษ์ บุตรเจ้าพระยาสุรินทราชา หน้า 190. องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต: ภูเก็ต.

เอกพล มโนสุนทร.(2563). รุสมิแล.ใน พิเชฐ แสงทอง (บรรณธิการ),ท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทรเป็นไทยลูกจีนนับถือศาสนาพุทธ ปีที่ 40 ฉบับที่ 1(น71).ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.

เอกพล มโนสุนทร.(2563). รุสมิแล.ใน พิเชฐ แสงทอง (บรรณธิการ), การค้นพบ เมืองกลาง ค่ายเมืองกลาง สนามรบพม่า สมัยท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร ปีที่ 41 ฉบับที่ 3(น 59-76).ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.